

Sonia Virtanen

SIIRTYMIEN PEDAGOGISET KÄYTÄNNÖT JA APUKEINOT TUEN TARPEEN NÄKÖKULMASTA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Joulukuu 2023

TIIVISTELMÄ

Sonia Virtanen: Siirtymien pedagogiset käytännöt ja apukeinot tuen tarpeen näkökulmasta
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2023

Päivittäiset siirtymät ovat iso osa varhaiskasvatuksen arkea, mutta joillekin lapsille ne saattavat olla erityisen haastavia. Päivittäisten siirtymien suunnittelulla ja erilaisilla pedagogisilla siirtymäkäytännöillä ja apukeinoilla voidaan tukea lapsia siirtymissä ja edistää siirtymien sujuvuutta. Tuen piirissä olevat lapset saattavat tarvita siirtymätilanteissa enemmän tukea kuin muut lapset, mutta siirtymien tukemisesta hyötyvät kaikki. On myös hyvä ottaa huomioon, että siirtymissä esiintyviin haasteisiin vaikuttavat monet asiat ja kaikki lapset tulee ottaa yksilönä huomioon riippumatta siitä, onko lapsi tuen piirissä vai ei. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada selville, millaisia päivittäisten siirtymien pedagogisia käytäntöjä ja apukeinoja varhaiskasvatuksessa käytetään ryhmässä ja tuen piirissä olevien lasten kanssa. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten päivittäisiä siirtymiä suunnitellaan.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineisto on kerätty lähettämällä kyselylomake sosiaalisen median ryhmään. Vastauksia on haettu varhaiskasvatuksen kentällä työskenteleviltä henkilöiltä ja lopulta vastauksia saatiin yhteensä kaksikymmentä kappaletta. Aineisto on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalysillä, jossa ensin edettiin aineiston omilla ehdoilla, minkä jälkeen se yhdistettiin teoriaan.

Tutkimuksen avulla saatiin tietoa siirtymien suunnittelusta. Suunnittelussa korostetaan vastausten perusteella kommunikaatiota, yhteistyötä, pedagogista dokumentointia, arviointia ja lasten ajatusten huomioimista. Tutkimuksen avulla saatiin selville, millaisia pedagogisia siirtymäkäytännöitä ja apukeinoja päivittäisten siirtymien tukemisessa käytetään ryhmässä sekä tuen piirissä olevien lasten kanssa. Vastausten perusteella esille nousseet käytännön keinot jaettiin kahdeksaan kategoriaan teorian avulla: ympäristötuki, materiaalien mukauttaminen, toiminnan yksinkertaistaminen, lasten mieltymysten hyödyntäminen, välineiden käyttö, aikuisen tuki, vertaistuki ja näkymätön tuki. Vastausten perusteella tuen piirissä olevien lasten kanssa käytetään monia samoja tukemisen keinoja siirtymissä kuin yleisesti ryhmän kanssa. Kuitenkin eroavaisuuksiakin löytyi ja tuen piirissä olevien lasten kanssa käytetyissä tukemisen keinoissa tuen intensiteetti, monipuolisuus ja yksilöllisyys on vastausten perusteella vahvempaa kuin yleisesti ryhmän kanssa käytetyissä keinoissa.

Avainsanat: siirtymä, päivittäinen siirtymä, varhaiskasvatus, tuki, tukikeinot

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	SIIRTYMÄT VARHAISKASVATUKSESSA	6
2.1	Siirtymien määrittelyä.....	6
2.2	Siirtymien haasteet	7
2.3	Siirtymien suunnittelu, käytänteet ja apukeinot.....	8
2.4	Siirtymien tuen kahdeksan kategoriaa	9
3	TUKI VARHAISKASVATUKSESSA	12
3.1	Tuki varhaiskasvatuksessa	12
3.1.1	<i>Yleinen tuki</i>	13
3.1.2	<i>Tehostettu tuki</i>	13
3.1.3	<i>Erityinen tuki</i>	13
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
4.1	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet	14
4.2	Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa	14
4.3	Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat	15
4.4	Aineiston analyysi	15
5	TULOKSET	18
5.1	Siirtymien suunnittelu	18
5.2	Siirtymien tukeminen ryhmässä	20
5.3	Siirtymien tukeminen tuen lasten kanssa	22
5.4	Yhteenveto	24
6	POHDINTA	26
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	32
	Liite 1: Kyselylomakkeen kysymykset.....	32
	Liite 2: Esimerkki alkuperäisilmausten pelkistämisestä	33
	Liite 3: Taulukko aineiston analyysista.....	33
	Liite 4: Taulukko aineiston analyysista.....	36

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuspäivän arjessa tapahtuu monia erilaisia siirtymiä. Tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksessa saattaa esiintyä jopa 15–20 siirtymää päivässä eli jopa 20–35 % päivästä saatetaan käyttää siirtymiin (Banerjee & Horn, 2012). Tällaisia pieniä, päivittäisiä ja toistuvia siirtymiä ovat esimerkiksi siirtymä leikistä aamupiirille tai siirtymä ulkoilusta lounaalle. Myös varhaiskasvatuksen kentällä voi helposti huomata, että siirtymätilanteet ovat läsnä koko päivän ajan. Siirtymät tukevat varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta toiminnan tehokkuutta ja toimivuutta (Rutanen & Karila, 2013). Siirtymiä tulisi kuitenkin suunnitella ja tukea, sillä ne voivat olla joillekin lapsille jopa koko päivän haastavimpia hetkiä (Sandberg, 2023). Varhaiskasvatuksen kentällä on monenlaisia siirtymiä tukevia käytänteitä ja keinoja, ja niille on yhä tarvetta. Usein niitä tarvitaan erityisesti ryhmissä, joissa on paljon tukea tarvitsevia lapsia ja joilla siirtymätilanteet ovat haastavia.

Institutionaalisten eli vertikaalisten siirtymien tutkimus on ollut melko laajaa, mutta tällaisia pienempiä ja arkisempia siirtymiä ei ole tutkittu yhtä paljoa (Alila, 2017). Siirtymätutkimuksen niukkuus on jokseenkin yllättävää, kun otetaan huomioon kuinka paljon siirtymät ovat läsnä varhaiskasvatuksen arjessa (Ryan, Bailey ja Grace, 2019). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) mainitaan, että siirtymävaiheita suunnitellaan ja arvioidaan lasten hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen vuoksi, mutta maininnat siirtymistä liittyvät lähinnä juuri institutionaalisiin siirtymiin. Ohjeita tai ideoita päivittäisten siirtymien tukemiseen ei ole välttämättä siis helppoa löytää.

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia pedagogisia käytäntöjä ja apukeinoja varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät suomalaisissa varhaiskasvatusryhmissä helpottamaan ja sujuvoittamaan arjen siirtymiä. Lisäksi tarkastellaan, miten tuen piirissä olevia lapsia tuetaan siirtymätilanteissa. Täten voidaan mahdollisesti auttaa varhaiskasvatuksen

työntekijöitä päivittäisten siirtymien tukemisessa. Lisäksi tavoitteena on tuoda lisää tietoa varhaiskasvatuksessa tapahtuvista päivittäisistä siirtymistä ja niiden suunnittelusta.

2 SIIRTYMÄT VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Siirtymien määrittelyä

Siirtymiä voidaan katsoa monista erilaisista näkökulmista ja niillä voidaan tarkoittaa monia eri asioita. Siirtymät voidaan jaotella horisontaalisiin ja vertikaalisiin siirtymiin (Soini, Pyhältö & Pietarinen, 2013). Usein varhaiskasvatuksen siirtymää ajatellessa saattaa tulla mieleen siirtymä päiväkodista esiopetukseen tai esiopetuksesta peruskouluun. Soini ja kollegat (2013) kirjoittavat, että vertikaalisilla siirtymillä tarkoitetaan juuri tällaista, ennustettavissa olevaa ja usein institutionaalista siirtymää.

Tässä tutkimuksessa keskiössä ovat kuitenkin horisontaaliset siirtymät – ja vielä tarkemmin, mikrosiirtymät. Näitä voidaan tarkastella tässä hieman limittäin. Soinin ja kollegoiden (2013) mukaan horisontaalisella siirtymällä voidaan tarkoittaa lapsen kasvuympäristössä tapahtuvaa muutosta ja Pivan ja Carvalhon (2020) mukaan sillä voidaan tarkoittaa myös päivittäin tapahtuvaa pientä siirtymää. Tällaista arkista ja pientä siirtymää voidaan kutsua myös mikrosiirtymäksi (Soini ym., 2013). Yksinkertaisimmillaan tällaisella siirtymällä tarkoitetaan vaihetta, jossa lapsen tulee lopettaa käynnissä oleva toiminta ja siirtyä johonkin toiseen toimintaan siirtämällä huomionsa siihen (Ryan ym., 2019).

Nämä pienet ja arkiset siirtymät eivät välttämättä ole yhtä helposti havaittavissa ainakaan heille, jotka eivät ole päivittäin mukana varhaiskasvatuksen arjessa. Tällaisia siirtymiä ovat varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvat toistuvat siirtymät, kuten siirtymä lepoaikasta leikkeihin, siirtymä pienryhmästä takaisin isompaan ryhmään tai siirtymä aamupalalta aamupiirille. Siirtymiä tapahtuu ryhmässä ja toisaalta myös yksilötasolla esimerkiksi, kun

siirrytään yksittäin ruokalasta takaisin luokkaan (Ryan ym., 2019). Vaikka nämä päivittäiset siirtymät saattavat olla huomaamattomampia kuin vertikaaliset eli institutionaaliset siirtymät, ne ovat kuitenkin tärkeitä lapsen elämässä ja hyvinvoinnissa (Vogler, Crivello & Woodhead, 2008). Ryan ja kollegat (2019) ovat saaneet tutkimuksessaan selville, että päivittäiset siirtymät ovat tärkeitä esimerkiksi pedagogiikan kannalta, vaikka joskus ne saatetaan kokea turhiksi hetkiksi. Heidän mukaansa tällainen asenne, että siirtymät saatetaan kokea turhina hetkinä, saattaa olla yhtenä syynä myös siirtymätutkimuksen niukkuuteen. He jatkavat, että siirtymähetket mahdollistavat monenlaisia mahdollisuuksia lapsen oppimiselle ja kehitymiselle.

2.2 Siirtymien haasteet

Sandberg (2023) mainitsee, että osalle lapsista siirtymätilanteet saattavat olla päivän haastavimpia hetkiä, joihin tarvitaan pedagogista tukea. Hänen mukaansa tähän vaikuttaa muun muassa se, että siirtymissä täytyy pystyä tekemään monta toimintoa samanaikaisesti ja joustavasti. Haasteita siirtymätilanteissa voi esiintyä erityisesti silloin, jos lapsella on haasteita sosioemotionaalisissa taidoissa tai jos lapsella on kehitysvammaisuutta (Butler & Ostrosky, 2018). Heidän mukaansa siirtymiin liittyvät myös vahvasti itsesäätely ja toiminnanohjaus. Siirtymä voi kuormittaa lasta ja sen lisäksi hänen voi olla vaikeaa käsitellä siirtymässä heränneitä tunteita erityisesti, jos itsesäätelyn kanssa on haasteita. Aina ei kuitenkaan tarvitse olla suuriakaan pulmia, että siirtymissä voisi esiintyä haasteita. Butlerin ja Ostroskyn (2018) mukaan myös esimerkiksi nälkä tai väsymys voi vaikuttaa siirtymien sujuvuuteen. On myös hyvä ottaa huomioon ikätaso, yksilöllinen kehitys ja temperamentti.

On tutkittu, että lasten rutiinit muuttuvat yleensä huomattavasti, kun he siirtyvät kotoa varhaiskasvatukseen (Wildenger, McIntyre, Fiese & Eckert, 2008). Wildenger ja kollegat (2008) jatkavat, että se, jos kotona on erilaiset rutiinit kuin varhaiskasvatuksessa, saattaa aiheuttaa lapselle stressiä. Siirtymätkin saattavat tuntua mahdollisesti haastavilta, jos lapsi ei ole tottunut tiettyihin rutiineihin ja struktuuriin joka varhaiskasvatuksessa on tai jos se eroaa huomattavasti kodin rutiineista ja struktuurista.

Banerjeen ja Hornin (2012) mukaan haasteita, joita voi ilmetä siirtymätilanteissa, ovat esimerkiksi meneillään olevan toiminnan lopettaminen, oman vuoron odottaminen, epämielikkäältä tai vaikealta tuntuvaan toimintaan siirtyminen, uuden toiminnan aloittaminen sekä siihen kiinnittyminen. Osalla lapsilla saattaa esiintyä siirtymätilanteissa haastavaa käyttäytymistä, kuten muiden lasten häiritsemistä tai toimintaa häiritsevää ääntelyä. Haasteena voi olla myös siirtymätilanteisiin kuuluva aika ja siirtymien sujuvuus.

2.3 Siirtymien suunnittelu, käytänteet ja apukeinot

Usein siirtymät saatetaan nähdä hetkinä, joissa lapset vain siirtyvät paikasta toiseen (Banerjee & Horn, 2012) ja niitä saatetaan pitää hukattuna pedagogisena tai opetuksellisena aikana (Ryan ym., 2019). Niiden merkityksellisyys ja niihin liittyvät haasteet olisi kuitenkin hyvä oppia tunnistamaan ja tiedostamaan. Päivittäiset siirtymät vaativat tukea ja struktuuria (Piva & Carvalho, 2020), mutta toiminnan suunnittelun ohessa siirtymien suunnittelu saattaa kuitenkin joskus unohtua. Siirtymiä olisi hyvä suunnitella, koska tiedetään siirtymien olevan joillekin lapsille haastavia ja Banerjeen ja Hornin (2012) mukaan niiden suunnittelu on siirtymien sujuvuuden kannalta olennaista. Siirtymien suunnittelulla voidaan lisätä lapsen itsenäistä toimintaa, vähentää haastavaa käyttäytymistä (Banerjee & Horn, 2012) sekä ylläpitää kokopäiväpedagogiikkaa. Itse siirtymätilanteiden suunnittelun lisäksi, aikuisten roolien suunnittelulla siirtymistä voidaan luoda helpompia lapsille (Casey & McWilliam, 2005). Se esimerkiksi vähentää odottelu-aikaa ja lisää oppimis- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia (Banerjee & Horn, 2012).

Kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö on myös siirtymien tukemisessa tärkeää. Wildengerin ja kollegoiden (2008) mukaan yhteistyön avulla voidaan jakaa tietoa lapsesta ja hänen perheensä tavoista ja rutiineista. He jatkavat, että tiedon jakaminen ja se, että lapsella olisi mahdollisuuksien mukaan myös kotona selkeät rutiinit, voi tukea lasta varhaiskasvatuksessa ja kotona. Tämä voisi helpottaa myös siirtymätilanteita varhaiskasvatuksessa.

On olemassa monia erilaisia keinoja, joilla voidaan tukea siirtymiä. Butlerin ja Ostroskyn (2018) mukaan esimerkiksi ennaltaehkäisevät tukikeinot, yhteistyö vanhempien ja varhaiskasvatuksen kanssa sekä yksilölliset tukikeinot voivat

auttaa siirtymien tukemisessa. Dettmerin, Simpsonin, Mylesin ja Ganzin (2000) mukaan visuaalisilla vihjeillä voidaan tukea lasten siirtymiä, sillä ne muun muassa vähentävät siirtymiin kuluvaan aikaan ja auttavat lasta ennakoinnissa. Visuaalisista vihjeistä ja muista tukikeinoista tulee lapselle usein tärkeitä ja ne voivat luoda turvan tunnetta lapselle ja selkeyttää siirtymää sekä päivän kulkua. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan pedagogiset järjestelyt, monipuoliset työtavat, eriyttäminen, rutiinit ja oppimisympäristön hyödyntäminen ovat myös tuen välineitä.

2.4 Siirtymien tuen kahdeksan kategoriaa

Sandall, Schwartz, Joseph ja Gauvreau (2019) esittävät jaottelun, jossa on muodostettu kahdeksan eri tuen osa-alueita. Nämä osa-alueet ovat erityisesti suunniteltu lapsille, jotka tarvitsevat enemmän tukea. He jatkavat, että osa-alueiden tavoitteena on erityisesti lisätä tukea tarvitsevien lasten osallisuutta ja siten lisätä heidän oppimistaan. He korostavat suunnittelun tärkeyttä myös näiden osa-alueiden hyödyntämisessä. Osa-alueet ovat ympäristötuki (environmental support), materiaalien mukauttaminen (materials adaptation), toiminnan yksinkertaistaminen (activity simplification), lasten mieltymysten hyödyntäminen (child preferences), välineiden käyttö (special equipment), aikuisen tuki (adult support), vertaistuki (peer support) ja näkymätön tuki (invisible support) (Sandall ym., 2019).

Tätä osa-aluejaottelua on hyödynnetty muun muassa Banerjeen ja Hornin (2012) tutkimusartikkelissa koskien siirtymiä. Myös Sandall ja kollegat (2019) esittävät havainnollistavia esimerkkejä osa-alueiden käytöstä koskien muun muassa siirtymiä. Koska näitä osa-alueita on hyödynnetty siirtymien kontekstissa aiemminkin ja ne sopivat tämän tutkimuksen teoriaan, niitä hyödynnetään myös tämän tutkimuksen aineiston analysoinnissa.

Ympäristötuella tarkoitetaan fyysisen, sosiaalisen ja ajallisen ympäristön mukauttamista (Sandall ym., 2019). Fyysistä ympäristöä voidaan muokata esimerkiksi asettamalla ympyrän muotoinen matto aamupiiripaikalle, jotta lasten on helpompi löytää paikka, jonne istuutua. Sosiaalisen ympäristön mukauttamisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi ruuhkan minimoimista ja ajallisen

ympäristön mukauttamisella puolestaan vaikka siirtymään käytetyn ajan muokkaamista tarpeen mukaan.

Sandallin ja kollegoiden (2019) mukaan materiaalien mukauttamisella tarkoitetaan sitä, että käytettäviä materiaaleja muokataan tarkoituksenmukaisesti. He esittävät, että tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi materiaalin asettamista lapselle sopivalle tasolle. Materiaalien mukauttaminen lisää lapsen itsenäistä toimintaa (Banerjee & Horn, 2012). Myös materiaalien kirkkautta tai kokoa voi muokata tarpeen mukaan (Sandall ym., 2019).

Monimutkaisempaa tehtävää tai toimintaa voi yksinkertaistaa esimerkiksi asettamalla tehtävän osia pöydälle yksi kerrallaan, jotta lapsi pystyy hahmottamaan toiminnan vaiheet paremmin ja ohjeet eivät tunnu liian monimutkaisilta. Sandall ja kollegat (2019) kirjoittavat, että tehtävän voi pilkkoa pienempiin osiin. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa toiminnastaan (Opetushallitus, 2022) ja pienten välitavoitteiden asettaminen toimintaa pilkkomalla voi mahdollistaa näitä onnistumisen kokemuksia.

Lapsen mieltymysten hyödyntämiseen on monenlaisia keinoja. Voidaan esimerkiksi antaa lapsen valita hiljainen lelu (Sandall ym., 2019) lepohetkelle, jolloin se auttaa häntä rauhoittumaan. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) mainitaan, että opetuksessa tulee ottaa huomioon lapsen mielenkiinnonkohteet. Sen mukaan lasten mielenkiinnonkohteet ovat yksi toiminnan suunnittelun lähtökohdista. Toiminnan tulee siis perustua lapsen mielenkiinnonkohteisiin ja tarpeisiin.

Sandallin ja kollegojen (2019) mukaan välineiden käyttö on yksilöllistä ja monipuolista. Tarkoituksena on tukea lapsen osallistumismahdollisuuksia. Arkinen esimerkki varhaiskasvatusympäristön välineiden käytöstä on esimerkiksi kynäotteiden pitämistä helpottava kynän ympärille laitettava tyyny.

Aikuisen tuki voi näkyä esimerkiksi lapsen leikkiin tai toimintaan osallistumisena, mallintamisena tai kehumisena (Sandall ym., 2019). Aikuinen on läsnä, kannustaa ja osallistuu lasten toimintaan sekä ohjaa sitä. Aikuisen tuki on Banerjeen ja Hornin (2012) mukaan yleinen tuen muoto, joka on usein melko helposti havaittavissa.

Vertaistuki on sitä, että mahdollistetaan lasten vertaisoppiminen, joka voi tapahtua esimerkiksi mallintamalla, kannustamalla, tukemalla tai parityöllä (Sandall ym., 2019). Osaavampi lapsi voi esimerkiksi auttaa apua tarvitsevaa

lasta näyttämällä ensin itse mallia jostakin toiminnasta. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) mainitaan, että vertaisryhmä tukee lapsen osallisuutta ja oppimista.

Näkymättömällä tuella tarkoitetaan luonnollisten tilanteiden tarkoituksenmukaista suunnittelua ja järjestelyä, kuten vuorojen jakamista (Sandall ym., 2019). Nimensä mukaan näkymätön tuki on usein heikommin havaittavissa ulkopuoliselle tarkkailijalle (Banerjee & Horn, 2012). Tällaista tukea on monenlaista ja se vaatii havainnointia ja lapsituntemusta. Aikuinen voi esimerkiksi havaita, että jollakin lapsella on haasteita hienomotorisissa taidoissa ja järjestää sitten sitä tukevaa toimintaa ryhmässä.

3 TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 *Tuki varhaiskasvatuksessa*

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea heti kun tarve ilmenee. Oikeanlainen tuki tukee tämän asiakirjan mukaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Asiakirjan mukaan se myös ehkäisee ongelmien kasvamista ja riskiä syrjäytyä. Sen mukaan lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet tulee kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sandbergin (2023) mukaan tukitoimien suunnittelussa tulee huomioida lapsen osallisuus, toimijuus ja oppiminen osana vertaisryhmää.

Kaikilla lapsilla on oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, mutta lisäksi on mahdollista osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä (Opetushallitus, 2022). Tällaisella erityisryhmällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi integroitua erityisryhmää. Inklusio on laaja käsite, mutta se voidaan käsittää esimerkiksi siten, että kaikkien lasten täytyy päästä tavalliseen ryhmään riippumatta tuen tarpeistaan (Takala, Äikäs & Lakkala, 2020). Takalan ja kollegojen (2020) mukaan opetus tulisi siis mukauttaa lapsen tuen tarpeita vastaavaksi eli tuki tuodaan lapsen luo. Heidän mukaansa inklusio liittyy vahvasti tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja moninaisuuden arvostamiseen. He jatkavat, että inklusio koskee kaikkia oppilaita, eikä ainoastaan tuen piirissä olevia lapsia. Inklusiivisten periaatteiden mukaisesti siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja olisi hyvä ottaa mukaan lapsiryhmän toimintaan enemmän tukea tarvitsevien lasten tueksi. Tämän lisäksi siirtymäkäytänteet ja apukeinot hyödyttävät kaikkia lapsia ja koko ryhmää.

3.1.1 Yleinen tuki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan yleinen tuki on ensimmäinen tapa vastata lapsen tuen tarpeeseen. Asiakirjan mukaan siinä tuki on lyhytkestoista ja perustuu yksittäisiin tuen muotoihin. Yleiseen tukeen liittyviä tukikeinoja ovat muun muassa turvallisen ilmapiirin luominen, arjen struktuurien käyttöön ottaminen, ennakointi, eriyttäminen ja ympäristön muokkaaminen (Sandberg, 2023).

3.1.2 Tehostettu tuki

Jos yleinen tuki ei riitä ja lapsi tarvitsee enemmän tukea, voidaan siirtyä tehostettuun tukeen. Siinä tuki on yksilöllisempää ja intensiteetiltään voimakkaampaa (Opetushallitus, 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan tuki on säännöllistä ja samanaikaisesti voidaan toteuttaa monia tukimuotoja. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki korostuu tehostetulla tuella (Sandberg, 2023).

3.1.3 Erityinen tuki

Opetushallituksen (2022) mukaan erityinen tuki on korkein tuen taso. Erityiselle tuelle voidaan siirtyä, kun yleinen tai tehostettu tuki ei riitä. Sen mukaan erityisellä tuella on useita jatkuvia ja kokoaikaisia tuen muotoja ja tukipalveluja. Erityisellä tuella lapsella voi olla esimerkiksi vamma, sairaus, kehitysviivästymä, tunne-elämän häiriö (Sandberg, 2023) tai joku muu toimintakykyä merkittävästi alentava tila (Opetushallitus, 2022). Erityisellä tuella on vahva erityisopettajan tuki (Sandberg, 2023).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia pedagogisia siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja käytetään suomalaisissa varhaiskasvatusryhmissä ja tuen piirissä olevien lasten kanssa tukemaan päivittäisiä siirtymiä. Näiden kysymysten ohella pyritään selvittämään, miten siirtymiä suunnitellaan.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja varhaiskasvatusryhmissä käytetään?
2. Millaisia siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja varhaiskasvatuksessa käytetään lasten kanssa, jotka ovat tuen piirissä?

4.2 Tutkimuksen metodologinen lähestymistapa

Tutkimus on toteutettu laadullisen tutkimuksen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Kvalitatiivinen tutkimus liittyy toisen ymmärtämiseen eli siihen, miten tutkija voi ymmärtää vastaajia (Tuomi & Sarajärvi, 2018), mikä tämän tutkimuksen tapauksessa tarkoittaa kyselyyn vastaajia, ja toisaalta sitä kuinka tutkimuksen lukijat ymmärtävät laadittua tutkimusta. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tunnusmerkkeinä voidaan pitää esimerkiksi hypoteesittomuutta, harkinnanvaraista ja usein melko pientä otantaa sekä tutkijan asemaa ja sen vapautta sekä tutkimuksellista mielikuvitusta. Tässä tutkimuksessa on kokeiltu ja pohdittu erilaisia ratkaisuja ja menetelmiä sekä perusteltu tehtyjä valintoja. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisessa tutkimuksessa hypoteesittomuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tutkija ei pidä kiinni mahdollisista ennako-olettamuksistaan tutkimuksen aikana vaan yllättyminen ja uusien näkökulmien oppiminen sekä

uuden tiedon löytyminen nähdään positiivisessa valossa. Tähän on pyritty myös tässä tutkimuksessa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohde pyritään sijoittamaan yhteiskunnalliseen ja historialliseen kontekstiin ja antamaan siitä yksityiskohtainen kuva teorian tukemana (Eskola & Suoranta, 1998). Tässä tutkimuksessa teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan siirtymiin ja tukeen liittyviä teemoja, jotka liittyvät olennaisesti tutkimuksen aiheeseen. Tämän lisäksi, tutkimuksen analyysissä käytetään pohjalla teoriaa teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä. Myös itse analyysivaiheessa hyödynnetään teoriaa eli kahdeksankokoista tuen jaottelua. Tutkimuksessa pyritään perustelemaan teorian avulla, miksi sen aihe on merkittävä ja tärkeä.

4.3 Aineiston keruu ja tutkimukseen osallistujat

Tässä tutkimuksessa aineisto on kerätty lähettämällä kyselylomake sosiaalisessa mediassa sijaitsevaan ryhmään, joka koostuu varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevistä henkilöistä. Kysely on yleinen tapa kerätä aineistoa laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Kyselylomakkeen lähettämiseen on kysytty lupa ryhmän ylläpitäjältä ennen sen lähettämistä. Vastauksia haettiin varhaiskasvatuksen opettajina työskenteleviltä henkilöiltä. Kyselylomake on anonymi ja se on tehty Office 365 Forms-lomakkeen avulla. Kyselylomakkeessa on kysytty avoimia vastauksia varhaiskasvatuksen opettajien käyttämistä pedagogisista siirtymäkäytänteistä ja apuvälineistä, joita he käyttävät ryhmässä ja tuen piirissä olevien lasten kanssa (liite 1) Tämän lisäksi kyselylomakkeessa on kysytty joitakin taustatietoja sekä siirtymien suunnitteluun liittyviä tietoja. Vastauksia saatiin lopulta kaksikymmentä kappaletta.

4.4 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa aineistoa on analysoitu teoriaohjaavalla sisällön analyysillä. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineistoa lähestytään teoriaohjaavassa sisällön analyysissä sen omilla ehdoilla ja analyysin etenemisvaiheessa ujutetaan se tiettyyn teoriaan. Heidän mukaansa teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analyysi alkaa kuin aineistolähtöinen analyysi, mutta sitten

aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin – eli teoriaan. He jatkavat, että ero teorialähtöisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin kohdalla on se, että etsitäänkö alkuperäisestä aineistosta asioita tai ilmauksia jo alussa jonkin tietyn teorian mukaan vai aloittaako tutkija analyysin aineiston omilla ehdoilla ja vasta sitten sijoittaa sen valitsemaansa teoriaan.

Koska tässä tutkimuksessa aineistoa on analysoitu teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, analyysi on alkanut aineistolähtöisen analyysin tavoin alkuperäisten ilmausten pelkistämällä eli datan redusoinnilla, jolloin saatiin pelkistettyjä ilmauksia (liite 2). Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan pelkistämällä tarkoitetaan sitä, että aineistosta etsitään aiheeseen liittyviä, sopivia ilmaisuja. Heidän mukaansa pelkistämävaiheessa tulee huomioida, että yhdestä vastauksesta voi saada useampiakin pelkistettyjä ilmauksia. Tämä oli huomionarvoinen asia tämän tutkimuksen aineiston analyysissä, sillä monessa vastauksessa on listattu ja kerrottu hyvin laajasti monia erilaisia siirtymien tukikeinoja (liite 2). Koska monesta yksittäisestä vastauksesta on muodostunut niin monia pelkistettyjä ilmauksia, jotka liittyvät eri ala- ja yläluokkiin, niin taulukoiden ensimmäisessä sarakkeessa on alkuperäisilmausten sijasta pelkistetyt ilmaukset eli tukikeinot (liite 3 ja liite 4).

Seuraava vaihe analyysissä on alaluokkien muodostaminen (liite 3 ja liite 4) Tuomi ja Sarajärvi (2018) kertovat tämän vaiheen nimen olevan aineiston klusterointi eli ryhmittely. He kirjoittavat, että alaluokat muodostuvat etsimällä aineistosta samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Tässä aineisto tiivistyy, koska käsitteissä siirrytään yksittäisistä tekijöistä yleisempiin. Teoriaohjaavan analyysin mukaisesti teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämä tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että yläkäsitteet on tuotu valmiina teoriasta eli aikaisemmin esitellystä kahdeksankohtaisesta tuen muotojen luokittelusta, jolloin yläluokiksi muodostuivat ympäristötuki, materiaalien mukauttaminen, monimutkaisemman tehtävän tai toiminnan yksinkertaistaminen, lapsen mieltymysten hyödyntäminen, välineiden käyttö, aikuisen tuki, vertaistuki ja näkymätön tuki. Yllä lueteltujen vaiheiden avulla on luotu kaksi taulukkoa, jotka ovat näkyvissä liitteissä 3 ja 4. Koska yhdistävä luokka on yhteydessä tutkimustehtävään (Tuomi & Sarajärvi, 2018), taulukoita kuvaavat nimet ovat myös yhdistävien luokkien nimiä.

Lopuksi aineisto on kvalifioitu (Tuomi & Sarajärvi, 2018) eli siitä on luotu vapaamuotoinen taulukko, josta käy ilmi, kuinka paljon kutakin siirtymien tukemisen keinoa mainittiin. Täten tulokset- osiossa pystytään kuvaamaan sanallisesti, että mitkä tukemisen keinot korostuvat vastauksissa. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan kvantifioinnilla voidaan parhaimmassa tapauksessa tuoda uutta näkökulmaa tulkintaan, mutta esimerkiksi aineiston pienen koon vuoksi tämä ei kuitenkaan aina toteudu. Tässä tutkimuksessa aineiston kvantifioimisella voidaan nähdä, mitkä tukemisen keinot korostuvat vastauksissa eli mitkä tukemisen keinot tämän aineiston mukaan ovat yleisimpiä. Kerran tai muutaman kerran mainittuja tukemisen keinoja on kuitenkin myös monia ja vaikka ne eivät määränsä puolesta vastauksissa korostu, myös niitä on mielekästä nostaa esille, sillä kaikki vastauksissa esiintyneet tukemisen keinot kertovat, että niitä käytetään varhaiskasvatuksessa ainakin jossain määrin. Myös muut voivat saada niistä uusia näkökulmia siirtymien tukemiseen.

5 TULOKSET

Tässä osiossa esitellään analyysin tuloksia. Ensimmäisessä luvussa kuvataan, millaisia seikkoja vastauksista on noussut esille liittyen siirtymien suunnitteluun. Seuraavissa luvuissa kuvataan vastauksista nousseita asioita liittyen siirtymien tukemiseen ryhmässä sekä tuen lasten kanssa. Osiossa viitataan analyysissä tehtyihin taulukkoihin, jotka löytyvät liitteistä 3 ja 4. Sen lisäksi, tässä osiossa nostetaan esille joitakin kirjoitelmia vastauksista, jotka havainnollistavat tulosten sanallista kuvailua. Nämä kirjoitelmat on numeroitu sattumanvaraisesti. Osion lopussa tuloksista esitetään vielä yhteenveto liittyen siirtymien tukemisen keinoihin.

5.1 Siirtymien suunnittelu

Vastauksissa nousee esille se, että siirtymiä suunnitellaan yhdessä tiimin kanssa ja kirjataan niihin liittyviä asioita ylös tiimisopimukseen tai ryhmävasuun. Pihlajan ja Viitalan (2022) mukaan tarkoituksenmukainen suunnittelu on tärkeää tuen toimivuuden kannalta ja dokumentointi on siihen keskeinen keino. Tukeen liittyvien asioiden kirjaaminen on yksi osa tätä pedagogista dokumentaatiota. Vastauksissa mainittiin, että siirtymien sujuvuuden kannalta on tärkeää, että siirtymistä on keskusteltu, jotta kaikki aikuiset toimivat samalla tavalla. Myös Pihlaja ja Viitala (2022) korostavat yhteisen sitoutumisen tärkeyttä tukitoimissa. Vastauksissa mainittiin myös lasten ideoiden ja ajatusten huomioiminen suunnittelussa, mikä on muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan tärkeää.

Tiimissä on sovittu (ja ryhmävasuun kirjattu) miten toimimme siirtymätilanteissa, jolloin kaikki aikuiset toimivat samalla tavalla. Näin myös lapset oppivat siirtymien rutiinit (kirjoitelma 11)

Olemme tiimissä etukäteen sopineet käytännöt siirtymätilanteisiin ja ne on kirjattu tiimisopimukseen. Osittain käytänteet ovat muovautuneet myös ”tilanteen mukaan” tekemällä ja refleктоimalla tiimipalaverissa jälkikäteen (kirjoitelma 12)

Tiimipalavereissa sovitaan yhteiset käytännöt, pääpainona ennakointi sujuvuus ja lasten tarpeet (kirjoitelma 3)

Heti kauden alussa keskustelemme tiiminä meidän arvot ja tavoitteet yhdessä. Opettaja suunnittelee sak-ajalla siirtymät, huomioiden koko ryhmän ja lasten yksilölliset tarpeet. Nämä asiat keskustellaan tiimissä, kirjataan ylös ja sitoudutaan toimimaan niiden mukaan. Nämä asiat keskustellaan myös lasten kanssa, jokainen tietää, miten siirtymätilanteissa toimitaan. Lasten ideat ja ajatukset huomioidaan suunnittelussa (kirjoitelma 4)

Useissa vastauksissa yhteistä oli se, että siirtymiä suunnitellaan ja niistä keskustellaan etukäteen eli ennakoivasti. Pihlaja ja Viitala (2022) kirjoittavat, että tuen tarpeita ja annetun tuen vaikutusta arvioidaan säännöllisesti arjessa. Osassa vastauksista mainittiin siirtymien arviointi ja niistä keskustelu osana siirtymien tukemisen kehittämistä. Pihlaja ja Viitala (2022) mainitsevat yhdeksi arvioinnin välineeksi havainnoinnin, joka kävi myös vastauksissa ilmi.

Siirtymätilanteet mietitään etukäteen, kuka menee kenenkin kanssa ja missä järjestyksessä (kirjoitelma 14)

Ennen jokaista siirtymää suunnitellaan. Etukäteen mietitään (Kirjoitelma 10)

Arvioimme arkea perustuen havaintoihimme sekä pohdimme mahdollisiin haasteisiin erilaisia keinoja (kirjoitelma 2)

Siirtymätilanteiden sujuvuus arvioidaan vähintään kerran kuukaudessa ja tämän pohjalta tehdään toimintaan muutoksia tarpeen mukaan. Arvioinnin välineenä käytetään esim. arjen havaintoja, keskustelua ja videointia (kirjoitelma 4)

Vastauksissa mainittiin myös aikuisten roolien miettiminen, vastuiden jakaminen ja sijoittelu. Aikuisten roolien jakamisen mainittiin tapahtuvan esimerkiksi työvuorojen, pienryhmien sekä keskustelun avulla. Näiden asioiden suunnittelu vähentää vastauksien perusteella epäselvyyttä ja odotteluaikaa. Myös Banerjeen ja Hornin (2012) mukaan roolien ja vastuiden jakamisella on siirtymissä

monenlaisia hyötyjä, kuten odotteluajan väheneminen. Vastauksissa kommunikointi mainittiin tässä tärkeäksi asiaksi.

Mietitään, millaisissa ryhmissä kuljetaan vessaan/pukemaan. Käytetään kiinteitä pienryhmiä niin kuin mahdollista (kirjoitelma 17)

Sovitaan ketkä aikuiset ovat missäkin tilassa (esim. ryhmätila, eteinen, vessa, ulkona) ja paljon puhetta montako lasta mahtuu esim. eteiseen pukemaan. Aikuiset joustavasti etenee siirtymän mukaan, ettei tule niin pitkiä aikoja odottaa esim. ulos vaatteet päällä. Tämä vaatii hyvää kommunikointia tiimin kesken (kirjoitelma 18)

Se, kuka aikuinen tekee siirtymätilanteessa mitään, määrätty pitkälti työvuoron mukaan – tämän olemme kokeneet selkeäksi tavaksi jakaa vastuuta, jolloin kellekään ei ole epäselvyyttä siitä, missä hänen ”kuuluisi” tilanteessa olla (kirjoitelma 12)

5.2 Siirtymien tukeminen ryhmässä

Taulukko siirtymien tukemisesta ryhmässä on näkyvissä liitteessä 3. Alaluokiksi muodostuivat ajalliseen, tunneilmastoon, sosiaaliseen sekä fyysiseen ympäristöön liittyvät tukikeinot. Sandall ja kollegat (2019) mainitsevat ympäristötukeen liittyväksi fyysisen, ajallisen ja sosiaalisen ympäristön. Tunneilmastoon liittyvät tukikeinot on lisätty tässä analyysissä ympäristötukeen, sillä se kuvaa tässä aineistossa mahdollisesti parhaiten siirtymän ilmapiiriä ja tunnelmaa. Ajalliseen ympäristöön liittyviä tukikeinoja ovat odottelun minimointi sekä siirtymään varatun ajan riittävyden huomioiminen. Sosiaaliseen ympäristöön liittyviä tukikeinoja ovat ruuhkan minimointi, pienryhmät, siirtymien porrastaminen, pysyvä pienryhmä sekä pysyvä kasvattaja. Fyysiseen ympäristöön liittyvät tukikeinot ovat oma pukemispaiikka, eri tilojen hyödyntäminen, valaistus, tuttu jonopaikka sekä liikunnallisuuden hyödyntäminen. Rauhallinen tila, kiireettömyys, rauhallisuus, hyvä ilmapiiri sekä jonottamisen ja ärsykkeiden minimointi liittyvät tunneilmastoon liittyviin tukikeinoihin. Ympäristötuessa pienryhmät ja porrastettu siirtymä mainittiin vastauksissa eniten. Myös odottelun minimointi, tuttu jonopaikka, rauhallinen tila sekä hyvä ilmapiiri mainitaan useammin kuin kerran.

Materiaalien mukauttamisen luokkaan sijoittuvat kuvitettu päiväjärjestys, kuvitetut ohjeet, pienryhmäjakojen konkretisointi kuvittamalla, piirtäminen sekä

pikapäättäminen. Näiden perusteella alaluokaksi on muodostunut kuvittaminen tukikeinona. Myös Thelen ja Klifman (2011) mainitsevat visuaalisten vihjeiden, kuten kuvittamisen yhdeksi siirtymien tukikeinoista.

Monimutkaisemman tehtävän tai toiminnan yksinkertaistamisen kategoriaan on sijoitettu vaiheittaiset toimintaohjeet sekä ensin-sitten kuvat. Nämä ovat muodostaneet siirtymien vaiheittamisen- alaluokan. Vaiheittamisen myös Sandall ja kollegat (2019) mainitsevat tärkeäksi osaksi tätä kategoriaa.

Lapsen mieltymysten hyödyntäminen on jakaantunut kolmeen alaluokkaan: lapselle mielekkäiden objektien huomiointiin siirtymässä, lapsen osallisuuden huomiointiin sekä lapsen motivointiin. Lapselle mielekkäiden objektien huomiointiin kuuluu lelujen mukaan ottaminen, siirtymän tekeminen mukavammaksi sekä lapsille mieluisten kuvien käyttö. Lapsen osallisuutta huomioidaan vastausten perusteella huomioimalla lapsen mielipide siirtymissä, keskustelemalla siirtymistä lasten kanssa ja suunnittelemalla siirtymätilanteita lasten kanssa. Lapsen mainitaan olevan mukana päättämässä siirtymiin liittyvistä asioista. Nämä siirtymien suunnitteluun, arviointiin ja toteuttamiseen liittyvät asiat ovat linjassa myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) kanssa. Asiakirjassa mainitaan, että lapsen oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään liittyviin asioihin. Vastausten perusteella lasta motivoidaan erilaisilla palkintoihin liittyvillä keinoilla sekä siirtymän jälkeisestä kivasta tekemisestä puhumalla. Eniten mainintoja lapsen mieltymysten hyödyntämisen luokassa on lapsen motivointiin liittyen.

Välineiden käytön kategoriassa välineet ovat hyvin spesifejä, joten niitä oli hieman haastavaa yhdistellä alaluokiksi. Lopulta alaluokiksi ovat muodostuneet tässä aineistossa ennakoivat välineet eli ajastimet ja tiimalasi, musiikin hyödyntäminen eli rytmittäminen, laulut, lorut, musiikki, tilannekohtaisten välineiden käyttö eli odotustekeminen, sovellukset sekä puhetta tukevat tukikeinot eli tukiviittomat ja kuvatuki. Välineiden käytössä vastausten perusteella korostuu eniten kuvatuki, ajastimet ja odotustekeminen.

Aikuisen tuen kategorian alaluokiksi ovat muodostuneet aikuisen apu ennakoinnissa, aikuisen positiivinen palaute ja kehuminen, aikuisen sanallinen tuki, lapsen yksilöllinen huomioiminen, aikuisen tuki, ohjaus ja läsnäolo, aikuisen rauhallinen ja positiivinen olemus sekä aikuisen rooli siirtymän rauhoittamisessa. Aikuisen tukeen liittyvissä tukikeinoissa korostuu eniten ennakointi. Myös

aikuisen läsnäolo, kehuminen ja sanoittaminen nousevat esille useammassa vastauksessa. Vertaistuen kategoriaan sopivia tukikeinoja on puolestaan mainittu vähän ja tässä niistä on noussut esille siirtymien harjoittelu ryhmässä.

Näkymättömän tuen kategoriaan on muodostunut kolme alaluokkaa: harkitut paikat siirtymissä, rakenteellinen tuki ja aikuisten välinen yhteisymmärrys. Harkitut paikat koskevat niin aikuisia kuin lapsiakin. Rakenteelliseen tukeen sisältyvät rutiinit ja päivärytmi. Aikuisten sijoittelu sekä rutiinit ja päivärytmi ovat saaneet eniten mainintoja vastauksissa. Myös Ryan ja kollegat (2019) mainitsevat tutkimuksessaan, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä on iso rooli siirtymissä ja he pystyvät monilla eri tavoin järjestelemään siirtymiä haluamallaan tavalla, joka tukee kyseistä lasta tai lapsiryhmää parhaiten.

5.3 Siirtymien tukeminen tuen lasten kanssa

Liitteessä 4 on taulukko, joka kuvaa siirtymien tukemista tuen lasten kanssa. Ympäristötuen kategoriaan on muodostunut tuen lasten kanssa käytettävien tukikeinojen pohjalta samat alaluokat kuin ryhmän kanssa käytettävistä tukikeinoistakin, mutta niiden lisäksi tuen lasten kanssa käytettävistä tukikeinoista on muodostunut myös aistilliseen ympäristöön liittyvät tukikeinot-alaluokka. Aistilliseen toimintaympäristöön liittyviin tukikeinoihin sisältyvät ärsykkeiden minimointi, valaistuksen säätäminen sekä kuulokkeiden käyttö. Ärsykkeiden minimointi on mainittu myös ryhmän keskeisissä tukikeinoissa, mutta valaistuksen säätäminen ja kuulokkeiden käyttö on mainittu vain tuen lasten kanssa käytettävissä tuen keinossa. Toinen eroavaisuus ryhmän kanssa käytettäviin tuen keinoihin on se, että tuen lasten kanssa on korostettu sitä, että he ovat ensimmäisenä tai viimeisenä siirtymässä. Eli esimerkiksi pukemistilanteessa tuen piirissä olevat lapset pukevat joko ensimmäisenä tai viimeisenä. Ympäristötuen kategoriassa eniten mainintoja on saanut juuri tämä tukemisen keino. Usein esimerkiksi tarkkaavaisuuteen liittyvät haasteet saattavat vaatia tällaisia tukkeinoja, kuten kuulokkeiden käyttämisen tai ärsykkeiden minimoinnin. Myös porrastaminen ja pienryhmät ovat saaneet useampia mainintoja.

Materiaalien mukauttamisen kategoriassa alaluokaksi on muodostunut kuvittaminen tukikeinona, joka on sama alaluokka kuin ryhmän kanssa käytettävissä tukikeinoissa. Monimutkaisen tehtävän tai toiminnan yksinkertaistamisessa alaluokkia on muodostunut kaksi: siirtymien vaiheittaminen tukikeinona – joka on sama kuin ryhmän kanssa käytettävissä tukikeinoissa, sekä mielikuvaharjoitukset tukikeinona. Mielikuviksi on mainittu esimerkiksi ”hipsitään kuin hiiret” (kirjoitelma 15). Mielikuvat saattavat auttaa lasta hahmottamaan tilannetta tai toivottua käyttäytymistä paremmin.

Lapsen mieltymysten hyödyntämisen kategoriassa lapsen osallisuuden huomiointi ja lapsen motivointi ovat samoja alaluokkia kuin ryhmän keskeisissä tukikeinoissakin, mutta luottamuksen osoittaminen on noussut uudeksi alaluokaksi. Luottamuksen osoittaminen sisältää pienten vastuutehtävien antamista. Lapsen motivointi sisältää hyvin samankaltaisia asioita kuin ryhmän keskeisissä tukikeinoissakin. Lapsen osallisuuden huomiointissa eroavaisuudeksi osoittautuu valinnanvapauden antaminen sekä ohjeiden pois ottaminen, jolloin lapsi saa itse päättää. Thelenin ja Klifmanin (2011) mukaan siirtymiä tukee se, kun lapsi saa itse tehdä valintoja ja olla siten itsenäinen. Heidän mukaansa se esimerkiksi vähentää haastavaa käyttäytymistä. Se myös voi lisätä lapsen osallisuuden tunnetta, jota myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) korostetaan. Motivointi ja valinnanvapaus ovat saaneet eniten mainintoja.

Välineiden käytössä alaluokiksi ovat muodostuneet ennakointiin, kuviin, puheen tukemiseen ja tilannekohtaisiin välineisiin liittyvät tukikeinot. Kuviin liittyviin välineisiin on noussut uudeksi tukikeinoksi henkilökohtaiset kuvataulut. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan tehostetulla ja erityisellä tuella tuki on yksilöllisempää, joten on loogista, että henkilökohtaiset tukivälineet nousevat esille enemmän tuen lasten kanssa käytettävissä tukikeinoissa. Ajastimet ja tukiviittomat ovat saaneet eniten mainintoja.

Aikuisen tuen kategoriassa alaluokiksi ovat muodostuneet aikuisen ennakoimisen, positiivisen palautteen ja kannustamisen sekä sanallisen tuen lisäksi aikuisen tehostettu ohjaaminen, läsnäolo ja tuki sekä lapsen yksilöllinen huomiointi ja aikuisen malli. Positiivisen palautteen antamisessa ja kannustamisessa nousee esille pientenkin onnistumisten huomaamisen ja

sanoittamisen tärkeys. Eroavaisuutena ryhmän kanssa käytettäviin tukikeinoihin, vastausten mukaan on tuen lasten kanssa aikuisen tehostettu läsnäolo, ohjaaminen. Tuki on jatkuvaa ja aikuinen on fyysisesti lapsen lähellä. Myös katsekontakti on mainittu osaksi tätä tehostettua läsnäoloa ja ohjaamista. Aikuinen voi vastausten mukaan mallintaa eli näyttää esimerkkiä ja toimia itse rauhallisesti. Lapsen yksilöllinen huomiointi korostuu tuen tarpeisten lasten kanssa toimiessa, eli vastausten mukaan on tärkeää, että lapselta ei vaadita liikaa. Myös yksilölliset tarpeet tulee vastausten perusteella huomioida. Ryan ja kollegat (2019) mainitsevat, että varhaiskasvatuksen työntekijöillä on mahdollisuus järjestää siirtymät siten, että lasten on helpompi pysyä siirtymässä kiinnittyneesti. Yksilöllisten tarpeiden huomiointi olisi tässä tärkeää eli esimerkiksi lapsen vireystila otetaan huomioon, kuten vastauksista nousi esille. Eniten mainintoja ovat saaneet ennakointi, aikuisen läsnäolo ja ohjaus, kannustaminen sekä sanoittaminen.

Vastausten perusteella vertaistukea hyödynnetään valitsemalla tuen piirissä oleville lapsille siirtymään rauhalliset kaverit. Myös Thelen ja Klifman (2011) mainitsevat, että vertaistuki voi auttaa lasta siirtymässä, jos vertainen on esimerkiksi kannustava. Heidän mukaansa vertaistuki voi myös vähentää siirtymiin liittyvää jännittämistä tai pelkoa. Vaikka moni tukikeinoista, kuten mallintaminen ja kannustaminen on sovellettavissa vertaistukeen, vastauksista itsessään ei ole mainittu juurikaan muita vertaistuen kategoriaan sisältyviä tukikeinoja.

Harkittujen paikkojen ja rakenteellisten tukikeinojen alaluokkien lisäksi näkymättömän tuen kategoriaan sisältyy lapsituntemus, monialainen yhteistyö sekä siirtymien suunnittelu ja arviointi. Lapsituntemuksessa nousee esille esimerkiksi lapsen vireystilan huomiointi siirtymässä. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan yhteistyötä huoltajien, eri tahojen, erityisopettajan ja tiimin kanssa.

5.4 Yhteenveto

Ryhmän keskeisissä tukikeinoissa eniten mainintoja kokonaisuudessaan ovat saaneet kuvatuki (21/40 mainintaa), ennakointi (15/40 mainintaa), pienryhmä (12/40 mainintaa) sekä ajastimet (10/40 mainintaa). Mainintoja on

kokonaisuudessaan neljäkymmentä, koska vastaajia oli yhteensä 20 ja kysymyksiä oli kaksi kappaletta, joihin molempiin on tullut vastata. Tuen piirissä olevien lasten kanssa käytettävissä tukikeinoissa puolestaan eniten mainintoja ovat saaneet kokonaisuudessaan ennakointi (12/40), ajastimet (8/40) ja aikuisen läsnäolo (7/40). Kaikki kaksikymmentä vastaajaa eivät ole vastanneet tätä koskeviin kahteen kysymykseen, sillä heillä ei ollut ryhmässään tuen piirissä olevia lapsia. Osa vastaajista on maininnut, että he käyttävät samanlaisia tukikeinoja tuen lasten kanssa kuin ryhmän keskenkin eli ne on lueteltu jo aikaisemmissa kysymyksissä. Tällaiset vastaukset on otettu huomioon laskennallisesti niin, että on otettu huomioon heidän aikaisemmat vastauksensa. Vaikka tässä osiossa esitellään, mitkä tukikeinot ovat saaneet eniten mainintoja, vastauksissa mainittiin monia tukikeinoja vain yhden tai muutaman kerran. On hyvä huomioida, että todennäköisesti eniten mainintoja saaneet tukikeinot ovat tämän aineiston mukaan yleisimpiä käytössä olevia tukikeinoja, mutta vähemmän mainintoja saaneet tukikeinot ovat myös tärkeitä ja merkityksellisiä, ja niitä on mielekästä nostaa esille.

Sekä ryhmän keskeisissä tukikeinoissa että tuen piirissä olevien lasten kanssa käytettävissä tukikeinoissa on paljon samaa, mikä näkyy myös siinä, että suuri osa alaluokista on myös samoja. Kuitenkin vastauksista löytyy myös eroavaisuuksia. Eroavaisuudet liittyvät muun muassa tuen intensiteettiin, monipuolisuuteen ja yksilöllisyyteen. Sen lisäksi arviointi, monialainen yhteistyö ja lapsituntemus nousivat tuen piirissä olevien lasten tukemisessa enemmän esille kuin ryhmän tukemisen keinoissa. Nämä seikat ovat tärkeitä kaikkien lasten tukemisessa, mutta todennäköisesti ne korostuvat tuen piirissä olevien lasten tukemisessa, koska ne mainittiin niitä koskevien kysymysten vastauksissa. Parhaimmillaan lasta tuetaan sekä ryhmätasoisilla pedagogisilla ratkaisuilla että vahvalla yksilöllisellä tuella (Pihlaja & Viitala, 2022). Varsinkin tuen yksilöllisyys on Pihlajan ja Viitalan (2022) mukaan tärkeää tuen toimivuuden kannalta. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) kerrotaan, että tehostettu ja erityinen tuki on yksilöllisempää ja voimakkaampaa intensiteetiltään. Asiakirjassa kerrotaan myös, että koko ryhmä hyötyy tukitoimista, kuten selkeästä päiväjärjestyksestä ja toistuvista rutiineista. On siis ymmärrettävää, että vastausten kesken on monia samankaltaisuuksia.

6 POHDINTA

Tässä laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on ollut selvittää millaisia pedagogisia siirtymäkäytänteitä ja keinoja varhaiskasvatuksessa käytetään ryhmissä ja tuen piirissä olevien lasten kanssa. Tutkimuksessa on kerätty aineistoa kyselylomakkeen avulla ja lopulta vastauksia on saatu kaksikymmentä kappaletta. Kyselylomakkeessa kysymyksiä oli ryhmän kanssa käytetyistä siirtymisen tukemiskeinoista sekä tuen piirissä olevien lasten tukemiskeinoista. Lisäksi kysyttiin siirtymien suunnittelusta. Aineistoa on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla, jossa aineistoa on lähestytty ensiksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoin aineiston omilla ehdoilla, minkä jälkeen se on yhdistetty teoriaan.

Aineistosta on noussut esille monia erilaisia pedagogisia siirtymien tukemisen keinoja ja käytäntöjä. Tutkimuksen tavoitteena on ollut nostaa esille näitä erilaisia tukemisen keinoja eikä niinkään tutkia sitä, kuinka paljon näitä eri keinoja käytetään. Pääsyy tälle on se, että tutkimuksen myötä haluttiin lisätä tietoisuutta erilaisista siirtymien tukemisen keinoista, jotta varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevät henkilöt voisivat mahdollisesti saada niistä uusia näkökulmia ja ideoita omaan toimintaansa. Koska varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuvista päivittäisistä siirtymistä ei ole kovin paljoa tutkimusta ja varhaiskasvatuksen työntekijöille ei ole laajalti ohjeita päivittäisten siirtymien tukemiseen esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, on tärkeää lisätä tietoa näistä keinoista. Tämän lisäksi tutkimuksen melko pienen otannan vuoksi, ei voi yleistää kuinka paljon yksittäisiä keinoja ja käytäntöjä varhaiskasvatuksen kentällä käytetään. Kuitenkin se, että osa tukikeinoista mainittiin vastauksissa moneen kertaan, voi kertoa siitä, että kyseiset tukikeinot ovat yleisiä ja yleisesti tiedossa olevia tukikeinoja.

Päivittäiset siirtymät ovat iso osa varhaiskasvatuspäivää ja ne saattavat olla jopa päivän haastavimpia hetkiä joillekin lapsille. On varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtävä vastata lasten tuen tarpeisiin. Siirtymät vaativat varhaiskasvatuksen työntekijöiltä mielikuvitusta, pedagogista tietämystä sekä ajatustyötä siitä, mikä tukee parhaiten juuri kyseistä varhaiskasvatusryhmää ja siinä olevia lapsia. Vastauksissa esille nousi hyvin monenlaisia pedagogisia siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja, ja mielikuvituksen ja suunnittelun vaikutus on nähtävissä vastauksista. On hyvä ottaa huomioon se, että jokainen lapsi on yksilö ja jokainen varhaiskasvatusryhmä on erilainen. Tukikeinoja pyritään luomaan juuri kyseiselle ryhmälle ja lapselle sopivaksi, jotta keinot vastaavat tuen tarpeeseen. Kun inklusiivista varhaiskasvatusta toteutetaan laadukkaasti, se hyödyttää kaikkia lapsia. Tukemisen keinot siis hyödyttävät tuen piirissä olevien lasten lisäksi kaikkia muitakin lapsia. Tuen piirissä olevat lapset kuitenkin tarvitsevat vastausten perusteella usein yksilöllisempää, monialaisempaa ja intensiivisempää tukea eli mahdollisesti aina se ei riitä, että tuen piirissä olevat lapset saavat samaa tukea kuin muu ryhmä. Tutkimuksessa on noussut esille, että monialainen yhteistyö, arviointi ja se, ettei vaadita lapselta liikaa korostuu vastausten perusteella erityisesti tuen piirissä olevien lasten tukemisessa.

On hyvä ottaa huomioon, että tuen piirissä oleminen ei leimaa lasta vaan jokainen lapsi otetaan huomioon yksilönä vahvuudet, tarpeet, vertaisryhmään kuuluminen, osallisuus ja onnistumisen kokemukset huomioiden. Tuen piiriin kuuluminen ei välttämättä automaattisesti tarkoita sitä, että lapselle siirtymät ovat haastavia ja toisaalta se, että lapsi ei ole tuen piirissä, ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö lapsi tarvitsisi tukea päivittäisiin siirtymätilanteisiin. Tutkimuksessa tuli esille se, että päivittäisiä siirtymiä tulee suunnitella ja niiden tehokkuutta ja toimivuutta myös arvioida kyseisen lapsen tai lapsiryhmän tarpeisiin nähden, jotta voidaan taata laadukkaan tuen ja varhaiskasvatuksen toteutuminen.

On hyvä ottaa huomioon se, että kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen työntekijät eivät välttämättä ole maininneet kaikkia käyttämiään pedagogisia siirtymien tukemisen keinoja ja käytäntöjä vaan osa on saattanut jäädä mainitsematta. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö ne olisi tärkeitä tai hyviä, mutta voi olla, että ne eivät tulleet vastaajille mieleen kyselyä täyttäessä tai kysymykset saatettiin ymmärtää hieman eri tavoin. Kysymykset kuitenkin pyrittiin muodostamaan niin, että ne olisivat mahdollisimman selkeitä ja yksinkertaisia.

Myös käsitteet avattiin kyselyssä tarkasti ja mahdollisimman ymmärrettävästi, jotta vastaajat tietäisivät mitä tarkalleen ottaen kysytään. Kysymysten muodostamisessa pyrittiin myös huomiomaan se, ettei niistä välittyisi minkäänlaisia ennako-oletuksia tai asenteita. Toki se, että kyselyssä on kysytty erikseen tuen piirissä olevien lasten kanssa käytettävistä keinoista, kertoo siitä, että oletetaan tuen piirissä olevien lasten tarvitsevan yleisesti enemmän tukea päivittäisissä siirtymätilanteissa.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan kaikkia ennako-oletuksia ja asenteita ei välttämättä ole mahdollista tiedostaa tai tunnistaa, mutta siihen tulee kuitenkin pyrkiä. Ennako-oletuksia ja asenteita on pyritty tunnistamaan ja välttämään koko tutkimuksen ajan ja erityisesti analyysivaiheessa ja tuloksia kirjoittaessa on pyritty kiinnittämään tähän huomioita. Tämä liittyy myös erityisesti objektiivisuuteen eli siihen, että tutkija ei sekoita esimerkiksi omia uskomuksiaan tai arvostuksiaan tutkimuskohteeseen (Eskola & Suoranta, 1998). Heidän mukaansa ihmisillä on kuitenkin intuitiivisia käytäntöjä, joidenka mukaan he tekevät esimerkiksi erilaisia päättelyjä. Nämä tulevat esille erityisesti analyysivaiheessa, kun taulukkoon muodostettiin erilaisia luokkia. On mahdollista, että joku muu olisi sijoittanut joitakin pedagogisia keinoja ja käytäntöjä eri luokkiin, mutta teoria joka analyysia on ohjannut, on antanut kuitenkin melko hyvät suuntaviivat luokittelulle.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulisi mahdollisesti yllättyä tai oppia jotakin uutta tutkimuksen aikana (Eskola & Suoranta, 1998). Tutkimuksen tekemisen aikana on opittu paljon tieteellisestä kirjoittamisesta, siirtymistä, tutkimusmenetelmistä ja analyysitavoista. Mitä pidemmälle tutkimuksen kirjoittamisessa edettiin, sitä paremmin kirjoittaminen luonnistui. Tutkimusprosessin kertominen yksityiskohtaisesti ja kattavasti liittyy tutkimuksen luotettavuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tutkimuksessa tutkimuksen eteneminen on pyritty kuvaamaan selkeästi sanallisesti sekä taulukoiden avulla. Tutkimustulokset on pyritty esittämään mahdollisimman selkeästi ja läpinäkyvästi. Tutkimuksen luotettavuuteen olisi vaikuttanut positiivisesti se, jos varsinaista tutkimusta päivittäisistä siirtymistä olisi ollut enemmän ja sitä olisi pystytty hyödyntämään teoriaosuudessa siten paremmin.

Tutkimus on tuonut esille siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja, joita todennäköisesti on jo yleisessä tiedossa, mutta aineistosta nousi esille myös

uusia näkökulmia ja käytännöllisiä tukemisen keinoja. Erityisesti ryhmän keskeiset tukemisen keinot suhteessa tuen piirissä olevien lasten kanssa käytettäviin tukemisen keinoihin ovat nostaneet mielenkiintoisia huomioita aiheeseen liittyen.

Päivittäisistä siirtymistä varhaiskasvatuksessa tarvittaisiin enemmän tutkimusta. Jatkossa voitaisiin tutkia laajemmin päivittäisten siirtymien merkitystä ja sitä, mitä siirtymässä oikeastaan tapahtuu. Siirtymiä juuri lapsen näkökulmasta olisi tärkeää tutkia, jotta voitaisiin selvittää esimerkiksi millaisia tunteita ne lapsissa herättävät ja miten ne vaikuttavat lapseen. Siirtymissä esiintyviä haasteita voitaisiin tarkastella myös enemmän lapsen näkökulmasta, eli millaisia haasteita siirtymät voivat tuottaa lapselle itselleen. Jatkossa voitaisiin tutkia myös lapsen osallisuuden ja toimijuuden toteutumista päivittäisissä siirtymissä.

Jatkossa olisi myös mielenkiintoista tarkastella varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemuksia ja ajatuksia liittyen päivittäisiin siirtymiin. Olisi kiinnostavaa tutkia, että kokevatko he saavansa tarpeeksi tukea siirtymien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin, ja mistä he kyseistä tukea saavat. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia varhaiskasvatuksen henkilöstön suhtautumista ja asenteita siirtymiin liittyen.

LÄHTEET

- Alila, K. (2017). Opetus- ja kulttuuriministeriö. *Finnish Country Note on Transitions in ECEC: Review of Policies and Practices for Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*, 2017:27. Lönnberg Print & Promo. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-481-8>
- Banerjee, R. & Horn, E. (2012). *Supporting Classroom Transitions Between Daily Routines: Strategies and Tips*. SageJournals. *Young Exceptional Children*, 16(2), 3–14. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/1096250612446853>
- Butler, A. M. & Ostrosky, M. M. (2018). *Reducing Challenging Behaviors during Transitions: Strategies for Early Childhood Educators to Share with Parents*. *Young Children*, 73(4), 12-19
- Casey, A. M. & McWilliam, R. A. (2005). *Where is everybody?: Organizing Adults to Promote Child Engagement*. *Young Exceptional Children*, 8(2), 2-10. <https://doi.org/10.1177/109625060500800201>
- Dettmer, S., Simpson, R. L, Myles, B. S. & Ganz, J. B. (2000). *The Use of Visual Supports to Facilitate Transitions of Students with Autism. Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 15(3), 163–169. <https://doi.org/10.1177/108835760001500307>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. 3. muutettu painos. Turenki: Hansaprint Oy
- Piva, L. F. & Carvalho, R. S. de. (2020). *Transitions in the lives of babies and very young children in the daily life of a nursery school*. *Educação e Pesquisa*, 46. <https://doi.org/10.1590/S1678-4634202046227311>
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (2022). *Varhaiseryityiskasvatus*. 3. uudistettu painos. PS-kustannus

- Rutanan, N. & Karila, K. (2013). Institutionaaliset siirtymät alle kolmevuotiaista viskareiden ja eskareiden kautta kouluun. Teoksessa Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (2013). *Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. Raportit ja selvitykset 2013:17. (toim.). Opetushallitus
- Ryan, È., Bailey, A.L. & Grace, Y.H. (2019). *Rethinking the role of transitions between activities in early childhood settings: An examination of their linguistic characteristics in two preschool classrooms*. Journal of Early Childhood Literacy. 21(4). 538–267.
<https://doi.org/10.1177/1468798419870596>
- Sandall, S.R., Schwartz, I.S., Joseph, G. E. Gauvreau, A. N., Lieber, J. A., Horn, E. M. & Odom, S. L. (2019). *Building blocks for teaching preschoolers with special needs* (Third edition). Paul H. Brookers Publishing Co
- Sandberg, E. (2023). *Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus. 3. päivitetty painos
- Soini, T., Pyhältö, K. & Pietarinen, J. (2013). Horisontaaliset ja vertikaaliset siirtymät päiväkodin ja koulun rajapinnalla. Teoksessa Karila, K., Lipponen, L. & Pyhältö, K. (2013). *Päiväkodista peruskouluun. Siirtymät varhaiskasvatukseen, esi- ja alkuopetuksen rajapinnoilla*. Raportit ja selvitykset 2013:17. (toim.). Opetushallitus.
- Takala, M. Äikäs, A. & Lakkala, S. (2020). *Mahdoton inkluusio? : Tunnista haasteet ja mahdollisuudet*. PS-kustannus
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi
- Thelen, P. & Klifman, T. (2011). *Using Daily Transition Strategies to Support All Children*. *Young Children*, 66(4), 92–98
- Vogler, P., Crivello, G. & Woodhead, M. (2008). *Early childhood transitions research: A review of concepts, theory, and practise*. Working Papers in Early Childhood Development, 48. Bernard van Leer Foundation.
- Wildenger, L. K., McIntyre, L. L., Fiese, B. H. & Eckert, T. L. (2008). *Children's Daily Routines During Kindergarten Transition*. *Early Childhood Education Journal*. 36(1), 69-74. <https://doi.org/10.1007/s10643-008-0255-2>

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomakkeen kysymykset

Taustatiedot

1. Mikä on ammattinimikkeesi (varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, ryhmäavustaja, muu)?
2. Mikä on koulutustaustasi (Varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lastenohjaaja, ei koulutusta, muu)
3. Millaisessa ryhmässä olet töissä (perusryhmä varhaiskasvatus, integroitu erityisryhmä varhaiskasvatus, perusryhmä esiopetus, integroitu erityisryhmä esiopetus, muu)?
4. Kuinka paljon ryhmässäsi on tuen piirissä olevia lapsia suhteessa koko ryhmän lapsilukuun?

Kysymykset liittyen siirtymien tukemiseen

5. Kuinka ryhmässänne suunnitellaan päivän aikaisia siirtymiä? Kuvaile tätä.
6. Miten tuette lasten siirtymiä ryhmässä? Kuvaile tätä.
7. Millaisia siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja ryhmässänne käytetään? Kuvaile niitä.
8. Miten tuette siirtymiä tuen piirissä olevien lasten kanssa? Kuvaile tätä.
9. Millaisia siirtymäkäytänteitä ja apukeinoja ryhmässänne käytetään tuen piirissä olevien lasten kanssa? Kuvaile niitä.

Liite 2: Esimerkki alkuperäisilmausten pelkistämisestä

Taulukko 1. Esimerkki alkuperäisilmausten pelkistämisestä.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
” Aikuisten sijoittelu, kuvatuki, ennakointi, pienet ryhmät, vähän odottelua, odotteluun kirjoja ym”	Aikuisten sijoittelu, kuvatuki, ennakointi, pienryhmä, odottelun minimointi, odottelutekeminen

Liite 3: Taulukko aineiston analyysista

Taulukko 2. Siirtymien tukemisen keinot ryhmässä (yhdistävä luokka).

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
riittävä aika siirtymään A odottelun minimointi A Ruuhan minimointi S Siirtymät pienryhmissä S Siirtymät porrastaen S Pysyvä pienryhmä S Pysyvä kasvattaja S oma pukemisaikka F Eri tilojen hyödyntäminen F Valaistus F Tuttu paikka jonossa/pukemisaikka F Liikunnallisuuden hyödyntäminen F Rauhallinen tila T kiireettömyys siirtymässä T Rauhallinen siirtymä T Hyvä ilmapiiri T Ohjataan lapsi rauhalliseen paikkaan siirtymässä T Jonottamisen minimointi T Ärsykkeiden minimointi T	Ajalliseen ympäristöön liittyvät tukikeinot A Tunneilmastoon liittyvät tukikeinot T Sosiaaliseen ympäristöön liittyvät tukikeinot S Fyysiseen ympäristöön liittyvät tukikeinot F	Ympäristötuki
Kuvitettu päiväjärjestys Kuvitetut ohjeet Pienryhmäjakojen konkretisointi kuvittamalla	Kuvittaminen tukikeinona	Materiaalien mukauttaminen

Pikapiirtäminen Piirtäminen		
Kuvitetut, vaiheittaiset toimintaohjeet Ensin-sitten kuvat	Siirtymien vaiheittaminen	Monimutkaisemman tehtävän tai toiminnan yksinkertaistaminen
Lelun mukaan ottaminen siirtymään H Lelun mukana oleminen siirtymässä H Odotuspenkeillä lapsille mieluisia kuvia H Siirtymän tekeminen lapselle mukavemmaksi H Huomioidaan lasten mielipide siirtymissä O Keskustellaan siirtymistä lasten kanssa O Suunnitellaan lasten kanssa siirtymätilanteita O Lapsi saa olla päättämässä siirtymään liittyvistä asioista O Peukkukuvien keräily ruudukkoon M Saa rumputtaa, kun on valmis M Palkinto siirtymän jälkeen M Motivoidaan kivalla tekemisellä siirtymän jälkeen M lapsi saa pyyhkiä piirretyt vaatekappaleet niiden ollessa päällä M	Lapselle mielekkäiden objektien huomiointi siirtymässä H Lapsen osallisuuden huomiointi O Lapsen motivointi M	Lapsen mieltymysten hyödyntäminen
Ajastimet E Tiimalasi E Mouse timer E Time Timer E Rytmittäminen, laulut, lorut U Pukemislaulu U Musiikki, lorut U Stop-merkit Y Odotustekeminen Y Kehukone-app Y Arvontakoneen käyttö Y Tukiviittomat X Kuvatuki X	Ennakoivat välineet E Musiikin hyödyntäminen U Tilannekohtaisten välineiden käyttö Y Puhetta tukevat tukikeinot X	Välineiden käyttö
Ennakointi		

<p>Ennakoivat toimintaohjeet</p> <p>Kehuminen C Kehuminen eri tavoin C Positiivinen palaute C</p> <p>Sanoittaminen E Sanallinen tuki E Selkeät ohjeet E Aikuisen sanallinen ja kuvallinen ohjaus E</p> <p>Yksilöohjeen antaminen F Yksilöllisten tarpeiden huomiointi F</p> <p>Aikuisen läsnäolo Å Aikuisen tuki Å Aikuisen läsnäolo Å Aikuisen tuki ja läsnäolo Å Aikuisen ohjaus Å Aikuisen apu ja läsnäolo Å Apu toisesta ryhmästä Å Syli Å</p> <p>Aikuisten rauhallisuus Ä Positiivinen asenne Ä Aikuisen innokas, rauhallinen ja positiivinen asenne Ä Aikuisen kiireetön ja rauhallinen asenne Ä</p> <p>Siirtymätilanteen rauhoittaminen W Vain aikuiset avaavat ovet W Aikuinen rauhoittaa tilanteen W</p>	<p>Aikuinen apuna ennakoinnissa B</p> <p>Aikuisen positiivinen palaute ja kehuminen C</p> <p>Aikuisen sanallinen tuki E</p> <p>Lapsen huomioiminen yksilöllisesti F</p> <p>Aikuisen tuki, ohjaus ja läsnäolo Å</p> <p>Aikuisen rauhallinen ja positiivinen olemus Ä</p> <p>Aikuinen rauhoittaa siirtymän W</p>	<p>Aikuisen tuki</p> <p>Vertaistuki</p> <p>Näkymätön tuki</p>
<p>Siirtymien harjoittelu ryhmässä</p>	<p>Siirtymien läpikäyminen yhdessä</p>	<p>Vertaistuki</p>
<p>Aikuisten sijoittelu P Lasten paikkojen miettiminen tarkkaan P Aikuisten sijoittelu mietitty tarkkaan P</p> <p>Toistuvat rutiinit R Tuttu päivärytmi R Hyvät rutiinit R</p> <p>Aikuisten välinen yhteisymmärrys Ö</p>	<p>Harkitut paikat siirtymissä P</p> <p>Rakenteellinen tuki R</p> <p>Aikuisten välinen yhteisymmärrys Ö</p>	<p>Näkymätön tuki</p>

Liite 4: Taulukko aineiston analyysista

Taulukko 3. Siirtymien tukemisen keinot tuen lasten kanssa (yhdistävä luokka).

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Positiivinen ilmapiiri T Hyvä ilmapiiri T Siirtymän rauhoittaminen T Kaksin aikuisen kanssa tai pienryhmässä S Pienryhmät S Porrastaminen S Ruuhkan minimointi S Odottamisen minimointi A Jonottamisen minimointi A Rauhallinen pukemisaika F Oma paikka pukea F Jonopaikat F Ensimmäisenä/viimeisenä siirtymässä F Ärsykkeiden minimointi I Valaistuksen säätäminen I Kuulokkeiden käyttö I	Tunneilmastoon liittyvät tukikeinot T Sosiaaliseen ympäristöön liittyvät tukikeinot S Ajalliseen ympäristöön liittyvät tukikeinot A Fyysiseen toimintaympäristöön liittyvät tukikeinot F Aistilliseen ympäristöön liittyvät tukikeinot I	Ympäristötuki
Pikapiirtäminen Kuvallinen palautteenanto Kuvitetut ohjeet	Kuvittaminen tukikeinona	Materiaalien mukauttaminen
Kuvitetut, vaihteittaiset toimintaohjeet V Mielikuvaharjoitukset siirtymissä K	Siirtymien vaiheittaminen tukikeinona V Mielikuvaharjoitukset tukikeinona K	Monimutkaisemman tehtävän tai toiminnan yksinkertaistaminen
Ohjeiden poistaminen ja saa päättää itse pukemisjärjestyksen O Keskustelu siirtymistä lapsen kanssa O Ohjeiden pois ottaminen, lapsi saa päättää itse O Valinnanvapaus O	Lapsen osallisuuden huomiointi O	Lapsen mieltymysten hyödyntäminen

<p>Pienien vastuutehtävien antaminen L</p> <p>Motivointi M</p> <p>Lapsi saa itse pyyhkiä kuvan vaateen ollessa päällä M</p> <p>Peukkukuvien keräily M</p> <p>Saa rummuttaa kun on valmis M</p>	<p>Luottamuksen osoittaminen L</p> <p>Lapsen motivointi M</p>	
<p>Tiimalasi E</p> <p>Ajastimet E</p> <p>Kuvatuki K</p> <p>Henkilökohtaiset kuvataulut K</p> <p>Pukemistaulut ja radat K</p> <p>Piirtäminen K</p> <p>Tukiviittomat X</p> <p>Stressiporkkana Y</p> <p>Odottelutekeminen Y</p> <p>Kehukone-app Y</p>	<p>Ennakointiin liittyvät välineet E</p> <p>Kuviin liittyvät välineet K</p> <p>Puheen tukemiseen liittyvät tukikeinot X</p> <p>Tilannekohtaisten välineiden käyttö Y</p>	<p>Välineiden käyttö</p>
<p>Ennakointi B</p> <p>Pientenkin onnistumisten huomaaminen ja sanoittaminen C</p> <p>Kannustaminen C</p> <p>Myönteinen palaute C</p> <p>Kehuminen C</p> <p>Olet paras- hokema C</p> <p>Aikuisen jatkuva läsnäolo D</p> <p>Aikuisen tehostettu ohjaaminen D</p> <p>Aikuisen läsnäolo ja ohjaus D</p> <p>Oma aikuinen D</p> <p>Aikuisen tuki ja läsnäolo D</p> <p>Yhdessä tekeminen D</p> <p>Aikuisen läheisyys fyysisesti D</p> <p>Aikuisen apu D</p> <p>Aikuisen fyysinen tuki D</p> <p>Aikuisen jatkuva läsnäolo D</p> <p>Kasvattajan apu D</p> <p>Katsekontakti D</p> <p>Selkokieli E</p> <p>sanallinen tuki E</p> <p>Selkeät ohjeet E</p> <p>Sanoittaminen E</p>	<p>Aikuinen apuna ennakoinnissa B</p> <p>Aikuisen positiivinen palaute ja kannustus C</p> <p>Aikuisen tehostettu ohjaaminen, läsnäolo ja tuki D</p> <p>Aikuisen sanallinen tuki E</p>	<p>Aikuisen tuki</p>

<p>Ei vaadita liikaa F Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen F</p> <p>Mallintaminen G Aikuisen rauhallinen toiminta G</p>	<p>Lapsen huomioiminen yksilöllisesti F</p> <p>Aikuinen mallina G</p>	
<p>Rauhalliset kaverit siirtymässä U</p>	<p>Kaverien rauhallisuuden huomioiminen siirtymässä U</p>	<p>Vertaistuki</p>
<p>Lapsituntemus P Vireystilan huomioiminen P</p> <p>Aikuisten sijoittelu H Mietityt paikat jonossa H</p> <p>Tutut rutiinit R</p> <p>Yhteistyö huoltajien kanssa Z Yhteistyö eri tahojen kanssa Z Yhteistyö erityisopettajan kanssa Z Keskustelu tiimissä Z</p> <p>Yksilöllinen siirtymien suunnittelu Q Siirtymätilanteiden arviointi Q</p>	<p>Lapsituntemus P</p> <p>Harkitut paikat siirtymässä H</p> <p>Rakenteelliset tukikeinot R</p> <p>Monialainen yhteistyö Z</p> <p>Siirtymien suunnittelu ja arviointi Q</p>	<p>Näkymätön tuki</p>